

УДК 338.45:332.14(620.9.004.18:043.3)

В.Ю. Худoley, канд. екон. наук, доцент

Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая

ДОМІНАНТИ УПРАВЛІННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНОСТІ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

Сформовано концепцію формування і реалізації специфічної технології управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК держави, за яким визначено конститутивні елементи розроблення відповідного типу стратегії в контексті збалансованості та надійності функціонування реального сектору регіональної економіки України. Запропоновано реформування територіального устрою розвитку продуктивних сил за рахунок формалізації в їхніх межах десяти каскадів РПК.

Ключові слова: каскади РПК; стратегія управління; принципи системно-комплексного, об'єктно-цільового та структурно-інформаційного підходів.

Раскрыта концепция формирования и реализации специфической технологии управления обеспечением энергоэффективности функционирования РПК, которым определены конститутивные элементы для разработки соответствующего типа стратегии в контексте обеспечения сбалансированности и надежности функционирования реального сектора региональной экономики Украины. Предложено реформирование территориального уклада развития производительных сил за счет формализации в их пределах десяти каскадов РПК.

Ключевые слова: каскады РПК; стратегия управления; принципы системно-комплексного, объектно-целевого и структурно-информационного подходов.

The author going is exposed near forming and realization of specific technology of management providing power functioning's of regional industrial complexes which constitutive elements are certain for development of the proper type of strategy in the context of providing balanced and reliability of functioning of the real sector regional economy. Reformation of the territorial mode of development of productive forces is offered due to formalization in their limits of ten cascades of regional industrial complexes.

Key words: cascades of regional industrial complexes; management strategy; principles of system-complex, objective-having a special purpose and structural-informative approaches.

Актуальність. У сучасних умовах функціонування реального сектору регіональної економіки України перманентне уточнення дефініційного визначення категорії «ефективність» у наукових дослідженнях такої галузі науки, як розвиток продуктивних сил і регіональна економіка залишається «вічним» вмонтованим у теоретичні засади і методологічні положення щодо вирішення соціально-економічних проблем управління забезпеченням високої енергоефективності функціонування будь-яких об'єктів господарювання. Зазначене можна пояснити, з одного боку, нагромадженням знань і колективного досвіду в системі стратегічного управління економікою та макроекономічного регулювання розвитку регіональних промислових комплексів (РПК). А з іншого, необхідністю використання змісту і сутності цієї категорії на різних рівнях реструктуризації виробничо-економічних, соціальних чи організаційних систем і в різних специфічних умовах, навіть, і систем одного рівня складності в межах РПК.

Досвід та здобутки дослідників у визначеній науковій проблематиці. У цій статті, на нашу думку, є необхідність, у першу чергу, розкрити зміст дефініції «ефективність», проте стосовно досягнення високої енергоефективності функціонування саме РПК держави. Оскільки зазначене стає конститутивно-ключовим аспектом інтенсифікації процесів щодо формування, реформування чи розбудови нової (дієвої) та адекватної реальним виробничо-господарським процесам системи управління забезпеченням енергоефективності функціонування промисловості в регіонах України. Визнаємо, що поняття економічної ефективності та методичні підходи щодо її ідентифікації допрацювалися багатьма українськими і зарубіжними вченими-економістами. Зокрема, розробленню проблематики, пов'язаної із забезпеченням високої енергоефективності (ЕЕ) функціонування РПК, а також цілеорієнтованого розвитку стратегічного потенціалу (СП) промисловості, присвячені праці українських учених: О. Алімова, О. Амоші, В. Гейця, Б. Данилишина, В. Микитенко, О. Суходолі, І. Чукаєвої та інших фахівців (їхні результати викладено у працях [1; 3; 7; 9; 5]).

Результати емпіричних досліджень процесу реалізації інноваційної, енергетичної та екологічної політики висвітлювали у своїх роботах В. Галасюк, М. Корецький,

Є. Хлобистов, В. Чижова та ін. [5; 19]. Ці проблеми активно досліджуються в галузевих наукових установах та інститутах НАН України. Проте не достатньо опрацьованими залишилися питання щодо визначення параметрів результативності реалізації сучасної технології управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК держави в контексті досягнення високого рівня економічної безпеки останніх.

Мета і завдання статті. У зв'язку з цим нагальним завданням цієї статті є розроблення та обґрунтування теоретико-концептуальних основ вирішення проблем ідентифікації домінант управління забезпечення енергоефективності (ЕЕ) функціонування РПК на засадах реалізації базових положень теорій: а) забезпечення енергоефективності промислового виробництва в умовах ресурсних обмежень, які існують нині в державі; б) стратегічного управління розвитком систем; в) управління розвитком стратегічного потенціалу РПК.

Виклад основних результатів дослідження. Вважаємо за доцільне деталізувати усю різноманітність поглядів щодо визначення й добору оптимального складу технології управління зазначеною сферою економічної діяльності задля досягнення високої результативності функціонування РПК, з урахуванням яких здійснимо розбудову нових форм організації територіального виробництва (у статті запропоновано здійснення реструктуризації адміністративно-територіального устрою України при формалізації такої уніформи продуктивних сил, як каскади РПК різного цільового спрямування виробничо-господарської, зовнішньоекономічної та суспільно-політичної діяльності) та розмежування дефініційних тлумачень за основними теоретичними підходами до вирішення цієї проблематики (змістовні характеристики й ознаки наведено у табл.). Зауважимо, що класичне визначення економічної ефективності визнано більшістю економістів як економічна ефективність виробництва і трактується як досягнення максимальних результатів в інтересах суспільства при мінімальних витратах різних видів ресурсів [12, с. 7]. Можна стверджувати, що й існує більш широке визначення сутності цієї категорії, наприклад, як «соціально-економічна ефективність». На наш погляд, зміст економічної ефективності можна визначити як ступінь досягнення мети суспільного виробництва й використання засобів (чи ресурсів, у т. ч. енергетичних) його розвитку за той або інший період історичного розвитку регіональної економічної системи (РЕС) [9; 13].

Таблиця

Обґрунтування сутності і деталізація змісту базових понять економічної теорії та теорії забезпечення енергоефективності

Категорія	Деталізація дефініційного визначення змісту певного поняття відповідно до сутності категорії «ефективність»	Джерело
1	2	3
Економічна ефективність	Ефективність – відношення результату або ефекту виробництва до їх витрат, суспільної праці. Сутнісна характеристика економічної ефективності вир-ва як загальної економічної категорії укладена відносно координації розвитку виробничих сил виробничих відносин історично певного способу виробництва. Ефективність суспільного вир-ва, що відтворює зміст виробничих відносин, які виникають між суб'єктами управління з приводу забезпечення результативності господарювання на базі суспільної власності та планомірного використання ресурсів. Ефективність вир-ва – специфічне виробниче відношення, що характеризує відносини між людьми в процесі реалізації мети виробництва й засобів її досягнення, при взаємодії результату виробництва і витрат праці, встановленні відповідності результату особливой мети виробництва. Ефективність вир-ва виражає виробничі відносини між суспільством у цілому, колективом, окремими працівниками відносно витрат і результатів виробничої діяльності. Ефективність виробництва як категорія виражає ті сторони реально існуючих виробничих відносин, які визначаються ступенем реалізації матеріальних інтересів власних засобів виробництва в результаті розвитку й використання продуктивних сил і їх суспільної комбінації	[3; 13; 11; 4]

Закінчення табл.

1	2	3
Ефективність як продуктивність праці	Ефективність дорівнює добутку продуктивності праці на фондівдачу й матеріалівдачу. Критерій ефективності суспільного виробництва – продуктивність живої праці: витрати на створення національного доходу обмежуються лише витратами живої праці. Витрати ОВЗ – не пов'язані зі створенням доходу. На ріст національного доходу впливає не перенесена, а застосована вартість ОВЗ, від якої і залежить підвищення продуктивності суспільної праці. Критерієм ефективності суспільного виробництва є збільшення виробництва матеріальних благ для задоволення потреб при зменшенні витрат суспільної праці – зростання продуктивності праці	[18; 15; 16]
Ефективність як:	а) оптимальна ціна: шлях виміру ефективності промислового виробництва при оцінюванні вимірів у контексті наближення цін до оптимальних, які відповідні суспільно необхідним витратам праці (оптимальним цінам); б) рівність результату: ототожнення змісту поняття ефективності й ефекту або результату діяльності певної складної системи внаслідок реалізації оптимізаційного складу та певної природи заходів і технологій управління	[2; 6]
Енерго-ефективність пром. виробництва	Отримання економічного ступеню віддачі перетворених енергоресурсів у вихідні результати (промислому продукцію) адекватних вимогам інноваційного розвитку промисловості внаслідок застосування відповідних методів та практичного інструментарію, сукупних дій та процесів організаційного, управлінського, техніко-технологічного та правового характеру за використання можливих джерел і засобів виробництва щодо збільшення обсягів випуску продукції з мінімальними витратами енергоресурсів за паритетом використання власних ПЕР й економією часу. Здатність реального сектору економіки мобілізувати та використовувати сукупність ПЕР для досягнення пріоритетної мети – економічної стабільності (або вирішення ін. завдань згідно з НЕІ) та промислового зростання	[9; 6; 7; 10]
Енерго-ефективність функціонування РПК	Отримання економічного ступеню віддачі перетворених реальним сектором регіональної економіки енергоресурсів у вихідні результати (промислому продукцію) адекватних вимогам інноваційного розвитку певного РПК внаслідок застосування відповідного складу методів і практичного інструментарію, спрямування цільових функціоналів і процесів організаційного, управлінського, техніко-технологічного та нормативно-правового характеру за використання усієї сукупності можливих джерел і засобів промислового виробництва щодо збільшення обсягів випуску ВТП з урахуванням економічного паритету мінімізації енерговитрат та економії часу. Здатність реального сектору регіональної економіки мобілізувати та використовувати енергоресурси різної природи для досягнення пріоритетної мети – економічної стабільності (або вирішення ін. завдань до НЕІ та промислового зростання в межах регіональних економічних систем). Остання: а) відтворює властивість промислового виробництва регіону і використовуваної, в межах РПК, технології управління забезпеченням енергоефективності його функціонування, при цьому характеризує обсяг випуску промислової продукції РПК на одиницю енергоспоживання; б) співвідношення між обсягами: випуску в межах РПК продукції у грошовій формі та ПЕР у абсолютній одиниці виміру, які витрачені на їхнє перетворення, отримання результатів при раціоналізації розподілу / перерозподілу резервів і можливостей різної природи під впливом зовнішнього середовища, суспільних і виробничо-господарських процесів об'єктивного/ суб'єктивного характеру	[20; 6]

Джерело: складено та систематизовано автором на основі [2; 3; 4; 6; 7; 9; 10; 11; 13; 15; 16; 18; 20].

Отже, на нашу думку, наведені визначення різняться, по-перше, ступенем досягнення повноти відображення цієї категорії; по-друге, ступенем абсолютизації тієї або іншої сторони цього багатоаспектного поняття в контексті ідентифікації міри досягнення визначеної мети діяльності.

Проаналізувавши наведені вище підходи, з позицій необхідності залучення дефініцій до розкриття змісту функцій із управління економічною ефективністю, можна зробити висновок: існують дві провідні площини у визначенні енергоефективності промислового виробництва, що полягають у відношенні, по-перше, результатів до цілей і, по-друге, результатів діяльності до витрат на їхнє отримання. Відповідні твердження мають місце й у працях еко-

номістів [4; 11], які досліджували розвиток продуктивних сил. Науковці ефект економічної діяльності трактують як результат, який тією чи іншою мірою відповідає цілям, поставленим у сфері виробництва, розподілу, генерування чи споживання енергоресурсів.

При цьому врахування змістовного ускладнення дефініційного визначення «ефективності» як отриманого «ефекту від економічної діяльності» можна представити і як результат використання енергетичних ресурсів. Звідси, співвідношення ефектів економічної діяльності визначаємо, з одного боку, за рахунок використання різних видів ресурсів/витрат у їхній роздільності чи сукупності; з іншого, як вимір енергоефективності [3, с. 25-28]. Тому стосовно виміру результативності управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК можна констатувати таке: обчислення результативності виконання функцій з управління цією сферою діяльності на рівні регіону слід здійснювати за розробленими й обґрунтованими у наукових працях [7; 9] методологічними засадами енергоефективності промислового виробництва, відповідно до яких показник енергоефективності визначається за результатами відношення обсягу ВВП до витрат ПЕР на його формування, що засвідчує міру зміни валового прибутку від витраченої на його створення одиниці енергетичного ресурсу (на рівні РПК – визначається за кількістю реалізованої промислової продукції в одиниці ПЕР).

Проте визнаним є той факт, що для України характерною ознакою є нерівномірність розвитку реального сектору економіки у розрізі специфічності функціонування та соціально-економічного розвитку регіонів. Слід зазначити, що нерівномірність розвитку притаманна й окремим територіям, як і РПК. Причому територіальні диспропорції у соціально-економічному розвитку регіонів спостерігаються незалежно від їхніх розмірів, наявного масштабу СП і здатностей суб'єктів регіонального управління. З огляду на зазначене, доцільним вбачається здійснення деталізації й удосконалення змісту базових понять теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки в контексті реалізації положень стратегічного управління енергоекономічною сферою РПК. Оскільки розбіжності у рівнях розвитку окремих РПК і характеру провадження в їхніх межах певних видів економічної діяльності суттєво впливають на загальний рівень ЕЕ національної економіки; екологічний, медико-соціальний і культурний клімат у контексті досягнення сталого розвитку держави, то нагальним завданням такої галузі науки, як розвиток продуктивних сил і регіональна економіка є розроблення й обґрунтування теоретико-концептуальних основ формування і використання певної за природою і спрямованістю реалізації дії технології управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК в умовах ресурсних обмежень.

Зауважимо, що на цьому етапі розвитку світогосподарської системи ключовим інструментарієм реалізації економічної стратегії є запровадження відповідного типу регіональної промислової політики (яка, ймовірно, може бути реалізованою у межах стратегії чи певного стратегічного набору), механізм якої передбачає застосування специфічних заходів і важелів впливу суб'єктів регіонального управління щодо забезпечення найбільш сприятливих умов цілеспрямованого промислового зростання окремих регіональних економічних систем (РЕС), враховуючи їхню самобутність і специфічність типу господарювання, наявні та залучені резерви, ресурси і можливості в контексті підвищення рівня енергоефективності функціонування РПК [18]. Тому в межах цього дослідження буде продовжений багаторівневий синтез базових принципів реалізації регіональної економічної політики задля добору інструментарію генерування високої результативності управління забезпеченням ЕЕ функціонування РПК. Також здійснимо ідентифікацію змісту територіальної організації промислового виробництва у взаємозв'язку й у взаємостимулюванні за найбільш пріоритетними об'єктами локалізації зусиль (як видами економічної діяльності, що існують у регіонах держави та стратегічними промисловими підприємства-

ми, які функціонують у межах певних РПК, так і напрями реалізації інноваційно-інвестиційних та зовнішньоекономічних процесів) у системі прискореної регенерації регіональної економіки. Поряд із приведеним вище, для забезпечення достатнього рівня енергоефективності РПК важливим є адаптація зарубіжного досвіду реалізації регіональної політики, запозичення найбільш прийнятних до існуючих у державі умов для розробки дієвого механізму управління забезпеченням ЕЕ і практичних заходів у межах РПК.

Важливим, на нашу думку, є не лише запозичення принципів положень коригування енергоекономічних показників, а й урахування: а) закономірностей реалізації та наслідків провадження виробничо-господарських процесів у регіонах; б) правил узгодження економічних, технічних, екологічних і соціальних параметрів з метою цілеспрямованої трансформації стратегічного потенціалу РПК відповідно до специфіки використовуваної технології управління [2].

Об'єктивними передумовами опрацювання сутності та змісту управлінської функції щодо забезпечення ЕЕ функціонування РПК у контексті удосконалення регіональної енергетичної політики виступають: структурна неоднорідність просторового розвитку територій у природно-географічному, ресурсному, економічному, соціальному, екологічному, медико-соціальному і політичному аспектах. Остання нівелює результативність використання державних механізмів, впровадження заходів стратегічного управління та коригування масштабів докладання зусиль із урахуванням економічних інтересів корелянтів регіонального управління й особливостей функціонування РПК, реалізації енергоекономічних процесів у їхніх межах [2]. Поряд із цим дослідниками з питань регіоналістики, територіального розподілу РПК, як правило, асоціюється з просторовим розміщенням реального сектору економіки, який функціонує в межах основних одиниць адміністративно-територіального поділу країни, тобто в областях, які групують за п'ятьма групами за рівнем соціально-економічного розвитку [10; 20]. А саме: 1) високого соціально-економічного рівня (РПК Запорізької, Дніпропетровської, Київської обл.); 2) вище середнього рівня (РПК Полтавської, Донецької, Харківської, Львівської, Луганської, Черкаської, Миколаївської обл.); 3) середнього рівня (РПК Одеської, Сумської, Херсонської, Чернігівської, Кіровоградської обл.); 4) нижче середнього рівня (РПК АР Крим, Вінницької, Житомирської, Івано-Франківської, Чернівецької обл.). І, нарешті, відсталі за приведеною групою є ті регіони, де за вимірами соціально-економічного розвитку (РПК Волинської, Рівненської, Хмельницької, Тернопільської, Закарпатської обл.) відбувається деградація цілей промислового зростання. Що, на наш погляд, є раціональним, проте не достатньо об'єктивним із позиції як оцінювання результативності провадження енергоекономічної діяльності в РПК, так і управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК. Тому приведені кількісно-якісні оцінки, які стосуються параметрів енергоекономічної результативності, інноваційної активності та здатності РПК можуть дещо відрізнитися від визначеного у західних розробках групування реального сектору регіонів України.

Зазначене передбачає подальше удосконалення ієрархічності за одночасного використання принципів системного й об'єктно-цільового підходів до розмежування властивостей реального сектору регіональної економіки і його здатностей генерування ознак до: сталого розвитку; радикального поліпшення когнітивно-інформаційних властивостей; високої ЕЕ функціонування як РПК, так і промисловості у цілому. Поряд із приведеним, визнаємо, що оскільки виміри ЕЕ залежать від умов і термінів реалізації базової регіональної стратегії забезпечення ЕЕ, слід зважати і на зміст інструментарію, визнаного досвідом його використання в країнах ЄС, а також тлумачення зарубіжними економістами змісту понять «локальна адміністративна одиниця», «регіон» та «макрорегіон» (однак саме перелік і структурно-динамічні виміри останніх, для України, так і залишилися невизначеними), за урахування якого і здійснювати ідентифікацію показників результатив-

ності реалізації цільових функціоналів із управління забезпеченням енергоефективності реального сектору регіональної економіки. Оскільки застосування досконалого термінологічного інструментарію дозволить: а) розкрити процедури формалізації й добору оптимізаційного складу заходів щодо термінового коригування рівнів енергоефективності; б) запровадити у практику господарювання в межах реального сектору регіональної економіки відповідний механізм управління для певного РПК; в) генерувати позитивні структурно-функціональні зрушення і суспільні трансформації у споріднених (суміжних) взаємопов'язаних у межах окремого РПК видах економічної діяльності.

Відповідно до зазначеного, надалі, на наше переконання, необхідно здійснити:

1) пошук оптимального співвідношення поділу/ перерозподілу як наявних ресурсів, так і функцій управління між різними рівнями [15];

2) добір задля застосування дієвих цільових функціоналів у контексті забезпечення стійкості та надійності функціонування РПК, а в їхніх межах – і окремих *територіальних виробничих комплексів* (ТБК) – їх розмежовано за здатностями, спрямуванням взаємозв'язків у інвестиційній, інноваційній та зовнішньоекономічній діяльності і наявними масштабами розвиненості СП [18];

3) формалізацію об'єктивних модельних вирішень задля визначення фазової траєкторії розвитку РПК (а за наслідками розбудови – каскадів РПК та кластерних округів каскадів РПК) у разі підвищення енергоефективності його функціонування в умовах нестабільного економічного середовища [16].

Визначимо, що Положеннями Закону України «Про стимулювання розвитку регіонів» [6] було визнано доцільність і вагомість залучення до регіональної економічної політики нормативно-правового, організаційно-економічного, фінансового та техніко-технологічного інструментарію цілеспрямованого впливу на ефективність провадження енергоекономічних заходів у межах РПК задля інтенсифікації процесів із формування, нарощення та раціонального використання стратегічного потенціалу регіональної економіки.

Однак інтенсивність останніх, як відомо, може бути відмінною у різних за структурно-динамічними параметрами РПК. Тому, на нашу думку, слід визнати потребу в ідентифікації характеристик і здатностей певних секторів РЕС, що обумовлено вже існуючою практикою класифікації територій, яка поширена системою NUTS. Використовувана в країнах ЄС система класифікації РЕС засвідчила об'єктивність і доцільність її застосування, за якими, зазвичай, обґрунтовується пріоритетність фінансового та інноваційного забезпечення функціонування найбільш «проблемних» РПК. До зазначеного вище, слід додати таке: адаптація до положень регіональної економіки усталених принципів «Класифікації територій і РЕС згідно з положеннями NUTS» забезпечили у цьому дослідженні структурно-функціональну основу не лише для здійснення порівняльного статистичного аналізу структурно-динамічних характеристик територіальних систем України (розмежованих відповідно до NUTS за п'ятьма рівнями), а й обґрунтування трьох нових класів кластерних округів каскадів РПК, що формалізовано при поєднанні потенціалів і когнітивно-інформаційних здатностей у межах прогресивних, на наш погляд, конструкцій РПК, ідентифікованих у вигляді каскадів: 1) масштабної інваріантної спрямованості каскадів РПК; 2) бінарної спрямованості каскадів РПК; 3) односпрямованого каскаду РПК.

Визначення їхньої структуризації та взаємозалежностей між елементними РПК (залучених для розбудови певного типу спрямованості реалізації цільових функцій каскаду) у взаємозв'язку п'яти сумісних і взаємопов'язаних із різноспрямованими регіональними процесами характеристик, ідентифікованих за використанням принципів атестаційних основ, наведена на рис.

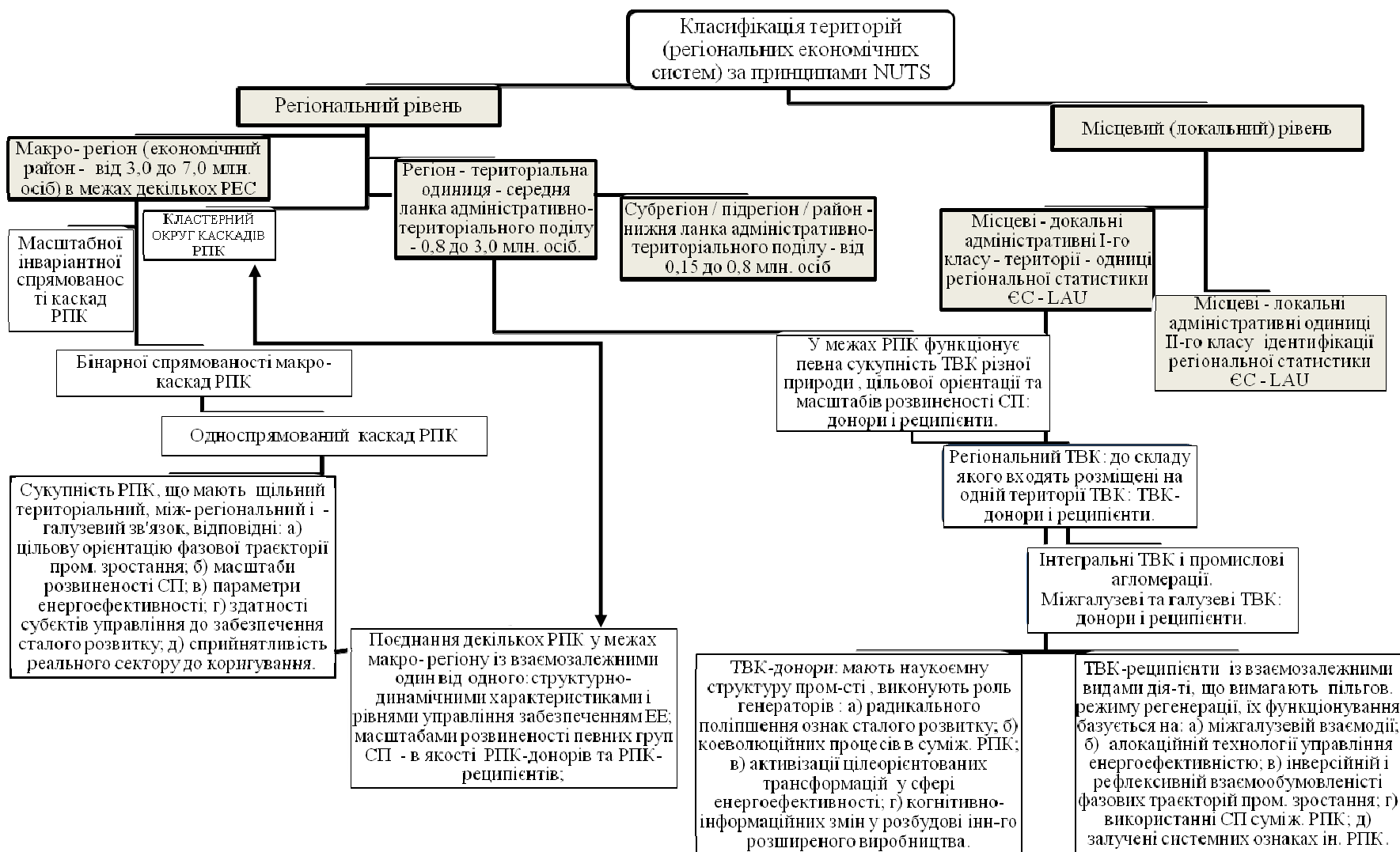

Рис. Удосконалення усталеної системи класифікації територій, що використовується в ЄС за принципами *Nomenclature of Territorial Units for Statistical Purposes*

Джерело: складено автором на основі [2].

За результатами економіко-статистичного дослідження, здійсненого автором у попередній науковій праці [18], доведено доцільність формування десяти специфічних каскадів, створених за результатами поєднання декількох РПК у єдину макроструктуру, розмежування яких запропоновано здійснювати з урахуванням сучасних умов ринкової економіки та ресурсних обмежень, які існують нині в державі. Тобто вважаємо, що слід визнати таке:

а) ринкові міжгалузеві та міжсуб'єктні відносини самі по собі не забезпечують оптимального розподілу промислового виробництва та раціонального розміщення продуктивних сил за регіонами України;

б) економічна політика регіонального розвитку (у т. ч. і стратегічний інструментарій забезпечення ЕЕ функціонування РПК) не може підмінити ключові положення глобальних економічних змін, а також запобігти або компенсувати недоліки й помилки національної структурної промислової політики;

в) регіональна промислова політика є частиною структурної промислової політики та адміністративно-територіальної політики України, що визначає її оптимальні характеристики, а також середньо- і довгостроковий характер.

Проте звернемо увагу на таке: природа реалізації технології управління забезпеченням енергоефективності функціонування реального сектору регіональної економіки повинна мати чітку цільову орієнтацію та установку до розбудови за паритетом максимізації енергоефективності при мінімізації витрат на її досягнення з урахуванням наявних резервів і можливостей до сталого розвитку певної сукупності регіонів держави при формалізації нових форм територіальної організації промислового виробництва та стратегічного управління.

Згідно з рис., усталені *NUTS* п'ять класів не відповідають сучасному адміністративно-територіальному поділу України. При цьому пріоритетом у цій сфері стає узгодження діяльності реального сектору в регіонах на засадах реалізації як міжгалузевого і внутрішньогалузевого співробітництва, так і інтересів та цілей промислового зростання. Оскільки ми пропонуємо три групи (типології) об'єднаних у каскади територіально суміжних та з відповідними фазовими траєкторіями промислового зростання РПК ідентифікувати як макроструктури, тобто: а) масштабної інваріантної спрямованості; б) бінарної спрямованості; в) односпрямованих каскадів, – то нагальним завданням стає визначення принципів інтеграції РПК до певної з типів макроструктур чи багаторівневого об'єднання, які можна інкорпорувати до кластерного округу каскадів РПК. Проте слід визнати об'єктивним таке: залучення до базових положень теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки принципів *NUTS* надає змогу враховувати сучасні вимоги до раціональності розміщення виробництв при суттєвому реформуванні/оновленні адміністративно-територіального устрою держави.

Так, наприклад, можна шляхом об'єднання менших РЕС сформувати крупні адміністративно-територіальні одиниці, відповідно до визнаної класифікації *NUTS-1*, як макрорегіон (окремі країни ЄС мають лише один рівень – а саме, *NUTS-1* – це Данія, Ірландія, Люксембург, до складу РЕС входить лише 10 макрорегіонів). Принциповим, на нашу думку, є те, що для реального сектору, який функціонує у межах макрорегіону, можна застосовувати однакові цільові функціонали макроекономічного регулювання та коригування фазової траєкторії промислового зростання в контексті забезпечення високого рівня ЕЕ функціонування РПК. У зв'язку з цим, підтвердимо найбільш пріоритетні напрями реалізації РПП в Україні як за макрорегіонами, кластерними округами каскадів РПК, так і за локальними одиницями і районами, за якими можна об'єктивувати: а) конститутивно-ключові цілі та завдання у сфері управління ЕЕ; б) перелік базових принципів фінансування енергоефективних проєктів згідно з приведеними нижче критеріями щодо сприяння:

- структурній перебудові за рахунок підвищення енергоефективності функціонування РПК (до числа відсталих віднесемо ті РПК, що згідно з класифікацією NUTS-2, матимуть ВРП на душу населення менше ніж 75 % середнього показника по Україні). При цьому їхній перелік можна переглядати кожні п'ять років;

- структурній перебудові та розвитку депресивних і прикордонних РПК (до їхнього числа, згідно з наведеною на рис. п'ятирівневою класифікацією, віднести ті, що ідентифіковано за рівнем NUTS-3, які з тих чи інших причин перебувають у занепаді). Це встановити, наприклад, за показниками: рівень безробіття, який протягом трьох років перевищує середні показники по Україні; суттєве скорочення кількості робочих місць протягом трьох років (а їхній перелік і критеріальні показники переглядати кожні три роки).

Відповідно до вищесказаного, пропонуємо таке: ідентифікованими за односпрямованими ознаками до сталого розвитку каскадом РПК можна визнати обмежену сукупність виробничо-економічних систем, що існує, наприклад, у Луганській, Донецькій та Дніпропетровській областях: їхні фазові траєкторії є, майже, ідентичними при достатній відповідності масштабів розвиненості СП і сприйнятливості динамічних зв'язків галузей до коригування, що стосується специфічних регуляторів і важелів впливу на ЕЕ функціонування реального сектору регіональної економіки. Пропонуємо таке групування:

а) РПК із виразними структурно-динамічними характеристиками (існують у межах окремого макрорегіону) як взаємозалежна сукупність РПК, до складу якої залучено як РПК-донори, так і РПК-реципієнти;

б) територіальних виробничих комплексів (ТВК) у межах певного регіону – як поєднання підприємств, для яких територіальна спільність та взаємозалежність компонент формалізується за наслідками реалізації функції з міжгалузевої взаємодії. Остання і стає ключовим фактором підвищення ЕЕ за рахунок: ущільнення логістичних зв'язків (у т. ч. і організаційних та комунікаційних); стабільності виробничого процесу; скорочення витрат/втрат при транспортуванні енергоресурсів; раціонального використання ресурсів, резервів і можливостей; генерування умов для раціоналізації їхнього перерозподілу.

Оскільки система функціонування ТВК є ієрархічною, то нами визнано й таку закономірність: одночасне існування декількох ТВК на певній території породжує усталені взаємозв'язки і взаємозалежності, зумовлені спільним використанням сировинно-ресурсної бази території, групи системно-універсальних потенціалів і промислової інфраструктури. Звідси і створюються/ генеруються умови, за яких стає більш результативною діяльність ТВК-реципієнтів за рахунок централізації, активізації, промислового зростання і підвищення енергоефективності виробництв, розташованих у межах більш прогресивних ТВК – тобто ТВК-донорів. Таким чином, можна ідентифікувати властивості до забезпечення ЕЕ і спрямованість виробничо-господарської діяльності регіональних ТВК як організаційно-економічної основи функціонування реального сектору.

Враховуючи тенденцію до: а) сумісного розміщення ППР і пов'язаних із ними об'єктів господарювання, а також поєднання декількох РПК у певного типу каскад тощо; б) вдосконалення старих і формування нових структурно-логічних зв'язків як у межах РПК, так і в межах специфічного типу (інтегральних, міжгалузевих, галузевих) ТВК, тоді доцільним вбачається виробити результативний комплекс заходів різної природи (зокрема, нормативно-правових і організаційно-економічних; оптимізації структур управління, комунікаційних; інформаційно-методичних; техніко-технологічних) із цілеорієнтованого регулювання та коригування їхньої діяльності у сфері забезпечення енергоефективності. Оскільки формалізовані ТВК, поряд із функціональними РПК, із різними масштабами і різновидами економічної діяльності, зарекомендували себе як найбільш ефективна форма розміщення продуктивних сил, спеціалізації і пропорційного розвитку регіональної економіки України, тому до класифікації, за схемою NUTS,

нами введено додаткові класи різноманітних видів промислових комплексів, розмежованих за: змістом цільової спрямованості; ієрархічними рівнями; видами виробничо-господарської діяльності.

Зазначимо, що їхнє ущільнене компонування взаємопов'язаними логістичними і комунікаційними зв'язками за рахунок активізації когнітивно-інформаційних процесів у межах промислових центрів і агломерацій сприятиме цілеорієнтованому реформуванню структурних елементів опорних видів економічної діяльності і виробництв міжгалузевого та міжрегіонального значення. Загалом, поширення і трансляція відносин, залучення до розвитку базових галузей регуляторів забезпечення енергоефективності функціонування наукоємних секторів забезпечує раціоналізацію ресурсовикористання, генерування ознак сталого розвитку макрорегіонів, територіальних одиниць і районів у контексті їхнього збалансованого зростання. Приведені на рис. класи і групи індустріальних комплексів у регіонах об'єктивно реконструюватимуть спрямування і коригування існуючих інституційних, інноваційно-інвестиційних, техніко-технологічних і виробничо-господарських зв'язків сучасної регіональної інфраструктури в контексті результативності управління забезпеченням енергоефективності функціонування промисловості в регіонах. При цьому масштабність факторних і системно-універсальних потенціалів РПК (каскадів РПК чи кластерних округів РПК) визначатиме:

а) взаємозалежність та підпорядкованість змісту комплексних програм із енергозбереження відповідно до їхнього рівня та складності реалізації;

б) предмет і об'єкт погодження інтересів суб'єктів управління ТВК різного класу і РПК з потребами корелянтів більш високого ступеня;

в) склад процедур щодо формування елементів РПП за певною взаємозалежністю реалізації міжгалузевої взаємодії і цільових функціоналів стратегічного управління різними за природою процесами, які зближатимуть послідовні (суміжні) стадії переробки, трансформації та нагромадження СП як окремих РПК, так і масштабної інваріантної (бінарної) спрямованості односпрямованих промислових каскадів, а також ТВК.

Як видно з рис., засоби реалізації та об'єкти локалізації зусиль РПП, зокрема у сфері забезпечення енергоефективності, слід визначати диференційовано за наслідками декомпозиції структурно-функціональної спрямованості реального сектору економіки певного регіону держави, тобто як у регіональному, так і техніко-технологічному, нормативно-правовому і виробничо-економічному аспектах у контексті інтенсифікації радикальних зрушень у виробничо-господарській діяльності РЕС. При цьому провідним триєдиним принципом, на наш погляд, необхідно визнати нагальну перебудову системи організації управління в регіонах, а також:

1) поступове зменшення соціально-економічної нерівності розвитку РЕС, як засвідчено положеннями Концепції Державної регіональної політики [6], так і результатами досліджень у сфері управління забезпеченням економічної безпеки [8];

2) генерування процесів збалансованого соціально-економічного розвитку України та її регіонів за рахунок підвищення ефективності функціонування промислового комплексу на рівні РЕС [17] з урахуванням імовірності розбудови нових форм – каскадів РПК або їхніх кластерних форм;

3) розмежування функцій щодо досягнення достатнього рівня енергоефективності за кожним суб'єктом управління промисловістю, РПК та в межах специфічних за класифікацією ТВК. Зокрема, у формі, за якою узгоджуватимуться інтереси, потреби і вимоги регіональної політики. Стосовно останньої, то, відповідно, повинен існувати ітераційний контекст реалізації РПП на рівні держави, яка передбачить врахування територіальної специфіки функціонування реального сектору економіки та масштабів розвиненості СП певного РПК [14]. Крім цього, нагальним завданням є практика з: урахування однознач-

ності дефініційного визначення детермінанти сталого розвитку; ґрунтовної деталізації та пізнання змісту процедур із цілеорієнтованого управління; ідентифікації розбіжностей між явищами, що генерують підвищення енергоефективності функціонування кожного РПК в Україні. Це дозволить (відповідно до розробленої нами алокаційної концепції): 1) уточнити сутність і зміст категорії управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК у теорії розвитку продуктивних сил і регіональної економіки з урахуванням положень стратегічного управління; 2) встановити природу управління в контексті досягнення достатніх темпів промислового зростання; 3) спрогнозувати імовірність досягнення якісних ознак енергоекономічної поведінки РПК і специфічних ТВК за урахування стратегічного потенціалу.

Висновки щодо подальшого розвитку та використання розробок у зазначеній сфері наукових досліджень. Звідси можна запропонувати авторське визначення сутності та змісту процесів, що описують «управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК»: *це діяльність із результативної реалізації семи цільових функцій (планування і прогнозування; контролювання; організування; коригування і регулювання; діагностики й аналізу; структурної оптимізації; ресурсно-функціонального та інформаційно-методичного забезпечення), спрямована на: 1) досягнення кількісно-якісних змін енергоекономічних показників розвитку промисловості в регіонах, яка розглядається як багатокomпонентна система; 2) скристалізацію і залучення найвагоміших чинників підвищення рівня енергоефективності, що обумовлюють промислове зростання; 3) генерування радикальних перетворень у межах кожного РПК у разі їхньої інкорпорації до каскадів.*

Підсумовуючи, зауважимо, що наведене дозволяє нам констатувати, що кількісним виміром цих процесів є зміни енергоекономічних показників промислового виробництва в регіонах, що відбуваються у певний період часу. Таким чином, реалізація виробничо-господарських процесів у сфері енергоефективності стає пріоритетним напрямом забезпечення збалансованості виробництва на регіональному рівні. Відповідно до наведених обґрунтувань визнаємо нагальну потребу:

1) у реалізації базових (опорних) цільових функцій управління забезпеченням енергоефективності функціонування РПК на засадах розбудови нових форм територіальної організації промислового виробництва, тобто каскадів РПК та кластерних округів каскадів РПК, які можна визначити таким чином:

<i>планування і прогнозування;</i>	<i>контролювання;</i>
<i>організування;</i>	<i>коригування і регулювання;</i>
<i>діагностики й аналізу;</i>	<i>структурної оптимізації;</i>
<i>ресурсно-функціонального та інформаційно-методичного забезпечення</i>	

при неодмінному: а) комбінуванні складу інструментарію стратегічного управління, за використання якого забезпечується дієвість і результативність РПП; б) моделюванні результатів його застосування; в) розбудові каскадів РПК.

2) використанні положень теорії стратегічного управління до функціоналів коригування і регулювання енергоекономічних процесів, а також оптимізації галузевої структури РПК, що передбачають добір оптимізаційного складу засобів і технологій у разі синхронної адаптації до умов реалізації дії цільових функціоналів принципів системно-комплексного й об'єктно-цільового підходів та методів, опрацьованих у межах структурно-інформаційної теорії надійності систем.

Список використаних джерел

1. *Динамизм развития производственного потенциала: монографія / А. Н. Альмов, Н. П. Гончарова, В. Н. Емченко, В. В. Микитенко. – К. : Ін-т економіки НАН України, 2003. – 203 с.*
2. *Долішній М. І. Регіональна політика України: наукові основи, методи, механізми : монографія / М. І. Долішній. – Львів, 2001. – 342 с.*

3. *Економічний розвиток України: інституціональне та ресурсне забезпечення* : монографія / О. М. Алимів, А. І. Даниленко, В. В. Микитенко, В. М. Трегобчук та ін. ; під ред. акад. НАНУ С. І. Пиріжкова, акад. УААН В. М. Трегобчука. – К. : Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2005. – 540 с.
4. *Енергоефективна економіка України: монографія* / [під ред. М. П. Ковалка, М. В. Рапцуна, М. М. Кулика, О. О. Єрохіна]. – К. : Агентство раціонального використання енергії та екології України, 1999 – 227 с.
5. *Інноваційний ресурс господарського розвитку* : монографія / за ред. В. П. Мельника. – К. : Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2005. – 363 с.
6. *Конкурентоспроможність регіонів України: стан і проблеми* (Робочі матеріали до Круглого столу, 28 травня 2008 року). – К. : Вид-во Український Центр економічних і політичних досліджень ім. О. Разумкова та SIDA, 2008. – 56 с.
7. *Микитенко В. В.* Енергоефективність промислового виробництва: монографія / В. В. Микитенко. – К. : Об'єдн. ін-т економіки НАН України, 2004. – 282 с.
8. *Микитенко В. В.* Стратегічний потенціал – сукупні можливості національної економіки по досягненню цілей збалансованого розвитку / В. В. Микитенко, О. М. Алимів // *Продуктивні сили України*. – 2006. – № 1. – С. 135-151.
9. *Микитенко В. В.* Формування комплексної системи управління енергоефективністю в галузях промисловості виробництва : монографія / В. В. Микитенко. – К. : Екс. Об., 2004. – 336 с.
10. *Микитенко В. В.* Формування системи забезпечення енергоефективності на синергетичних підходах / В. В. Микитенко // *Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний ін-т» МОН України*. – К., 2006. – № 3. – С. 293-300.
11. *Потенціал національної промисловості: цілі та механізми ефективного розвитку* : монографія / [Ю. В. Кіндзерський, В. В. Микитенко, М. М. Якубовський [та ін.] ; за ред. Ю. В. Кіндзерського; НАН України; Ін-т екон. та прогнозування. – К., 2009. – 928 с.
12. *Суходоля О. М.* Енергоефективність економіки в контексті національної безпеки: методологія дослідження та механізм реалізації : монографія / О. М. Суходоля. – К. : Вид-во НАДУ, 2006. – 424 с.
13. *Україна на шляху до енергетичної ефективності* : монографія / [за ред. М. П. Ковалка, В. Ф. Бесєдіна, М. В. Рапцуна, М. М. Кулика, О. О. Єрохіна]. – К. : Арена-Єко, 1997. – 228 с.
14. *Феноменологічні альтернативи економічного зростання України* : монографія : у 2 т. Т. 1 / Б. М. Данилишин, В. В. Микитенко. – К. : РВПС України НАН України, Вид-во ЗАТ «Нічлава», 2008. – 336 с.
15. *Худолей В. Ю.* Декомпозиція процесів формування системи управління забезпеченням енергоефективності функціонування регіональних промислових комплексів держави [Електронний ресурс] / В. Ю. Худолей // *Ефективна економіка: електронний науковий фаховий економічний журнал*. – 2012. – № 9. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=1367>.
16. *Худолей В. Ю.* Методологічні основи реалізації технологій управління забезпеченням енергоефективності функціонування регіональних промислових комплексів / В. Ю. Худолей // *Соціально-економічний розвиток регіонів у контексті сучасних процесів міжнародної інтеграції*. – Херсон : ХНТУ МОНмолодьспорту України, Вид-во ПП Вишемирський В. С., 2011. – С. 168-175.
17. *Царенко О. В.* Конкурентні переваги легкої промисловості регіонів України: методологія формування, теорія та практика : монографія / О. В. Царенко. – Донецьк : ТОВ „Юго-Восток, Лтд”, 2009. – 504 с.
18. *Шкарлет С. М.* Роль, місце та тенденції розвитку підприємств нафтогазового комплексу в енергозабезпеченні країни / С. М. Шкарлет, В. Ю. Худолей // *Формування ринкових відносин в Україні : збірник наукових праць* / за наук. ред. І. К. Бондар. – К. : НДІ Економічний інститут Міністерства економіки України, 2008. – № 5 (86-87). – С. 78-81.
19. *Экономическая безопасность государства и информационно-технологические аспекты её обеспечения: монография* / под общ. ред. Г. К. Вороновского, И. В. Недина. – К. : Знання України, 2005. – 664 с.
20. *Экономический механизм стратегии развития топливно-энергетического комплекса* : монография / А. И. Амоша, А. И. Кабанов, А. И. Чиликин [и др.]. – Донецк : ИЭП НАН Украины, 2002. – 140 с.